

վիճակագրական ցուցադրումն*) Ճանկանայասանի Էրզե
վիլայեթների բնակչութան, ներկայացուած պատճառ
ները, ուր հայերը խոսու

	Ժողովովորհներ եւ Յեղեր	Էրզե- րում	Վան	Բիթլիզ
1	Թիւրքեր	240,000	47,000	40,000
2	Եկուր Զերքեզներ	7,000	—	10,000
3	Պարսիկներ	13000	—	—
4	Լազեր	10000	—	—
5	Գնչուներ	—	3000	—
6	Նատակեաց քուրդեր	35,000	32 000	35 000
7	Թափառական քուրդեր	40,000	40,000	42,000
8	Ղզլբաշներ	25,000	—	8000
9	Սասա-Տմբլի-Չարիքլի	30,000	—	47,000
10	Եզիդիներ	3,000	25,000	5000
11	Հայեր	215,000	185,000	180,000
12	Նեստորականներ, Յակոբիկ- ներ, Քաղկեդոնիկներ	—	18,000	15,000
13	Յոյներ և այլ քրիստոնեաներ	12000	—	—
		630,000	350,000	382,000

Մանւեղականներ

Հանազան կրօններ

Թուրքեր	666,000
Քուրդեր	424,000
Այլ մահմե- դականներ	88000
Գումար	1,178,000

Ղզլբաշներ	140,000
Սասա-Տմբլի	77,000
Չարիքլի	37,000
Եզիդիներ	254,000
Գումար	254,000

*) Սոյն վիճակագրական տեղեկութիւնները քաղուած են
հայազգի բարոն Կապրիի Zwei Vorträge über die historische und
kulturelle Bedeutung des armenischen Volkes, գրքից:

Վ. Տ. Յակովբեան.

ում, Վան. Բիթլիս, Խարբերդ, Սըվազ եւ Դիարբեհի-
 քաւանից 1912 թ.-ին (բաց են բողոնուած այն գաւառ-
 քիւ չեն կազմում*)

Խարբերդ	Դիարբե- քիւ	Սըվազ	Գումար	Տոկոս	Ընդհանուր տոկոս
102,000	45,000	192,000	666,000	25,4	45,10/0
—	—	45,000	62,000	3,4	
—	—	—	13,000		
—	—	—	10,000		
—	—	—	3000		
75,000	30,000	35,000	242,000	9.2	16.3
20,000	25,000	15,000	182,000	7.1	
80,000	27,000	—	140,000	5.3	
—	—	—	77,000	2.9	
—	4,000	—	37,000	1.4	
163,000	105,000	165,000	1,018,000	38.9	9,70/0
5,000	60,000	25,000	123,000	4.7	45,20/0
—	—	30,000	42,000	1.6	
450,000	296,000	507,000	2,615,000	100 ⁰ / ₀	1000 ⁰ / ₀

Քրիստոնեաներ

Հայեր	1,018,000	45,20/0	Քրիստոն.	1,183,000 = 45,20/0
Նեոստորա-	123,000		Մահմեդալ.	1,187,000 = 45,10/0
կաններ			Զանազան	
Յոյներ եւ յլ			կրօններ	254,000 = 9,70/0
քրիստոն.	42,000			
Գումար	1,183,000		Գումար	2,615,000

*) Բաց Թողնուածները սրանք են՝ Հերեարի Վանի վիլայեթում,
 Սղերդի հարաւային մասը Բիթլիզի վիլայեթում. Դիարբեհիի վիլայեթի
 հարաւային մասը. Մալաթիայի հարաւային մասը Խարբերդի վիլայեթում,
 հիւսիս-արեւմտեան եւ արեւմտեան մասերը Սըվազի վիլայեթի. Այս մա-
 սերում ապրող հայերի թիւը հասնում է 443,000:

Վիճակագրական ցուցադրումն հայ բնակչության Օսմանեան կայսրութեան մէջ 1912 թ.-ին

Տաճկահայաստան	1,018,000
Վեց վիլայեթների մնացած մասերում	145,000
Կիլիկիա	407,000
Ներսպական Թիւրքիայում	530,000
	2,100,000

Հայերի բաղդը վերջին 30 տարիներում. համեմատութիւն 1812 եւ 1912 թւերի վիճակագրութեան

	1 8 8 2	1 9 1 2	Աճումն	Պակասումն
Տաճկահայաստան	1,630,000	1,018,000	—	612,000
Կիլիկիա	380,000	407,000	27,000	—
Մնացած մասերում				
Օսմանեան կայսր.	650,000	675,000	25,000	—
Գումար	2,660,000	2,100,000	—	560,000*)

*) Այս թիւը պիտ քառապատկելի՝ հետեւեալ պատճառով. Մենք ցոյց ենք տուել, որ հայ ազգաբնակչութեան թիւը ամբողջ Թիւրքիայում 1892-ին 5,000,000 անցնում էր. եթէ ծնունդների թիւը այս 50 տարուայ ընթացքում միայն 4,000,000 հաշւենք, կսեանենք, որ թիւը քական տիրապետութիւնը հայ ազգաբնակչութեան թիւը մօտ 2,000,000-ով պակասեցրել է:

Հայ ժողովրդի վիճակագրական ցուցադրումը
Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ներկայացրուած
Պատրիարքարանից 1882 թ.

6 ՎԻԼԱՅԵԹՆԵՐՈՒՄ

Վանի վիլայեթ	400,000	
Բիթլիզի »	250,000	
Դիարբեքի »	150,000	
Հրզրումի »	280,000	
Մամուրեթ-իւլ-ազիզի »	270,000	
Սըվազ »	280,000	
	1,630,000	1,630,000

ԿԻԼԻԿԻԱՅՈՒՄ

Ադանայի վիլայեթ	280,000	
Հայեպի (հիւս. մասը Այլնթապի, Ուր- ֆայի, Կիլիսսի, Մարաշի)	100,000	
	380,000	380,000

ՄՆԱՅԱԾ ԱՍԻԱԿԱՆ ԹԻԻՐԲԻԱՅՈՒՄ

Տրապիզոնի վիլայեթ*)	120,000	
Հուղավենդիզեարի (Բրուսսա)	60,000	
Այդինի	50,000	
Անգորայի, Կոստամունիայի և Կոնիայի Սիւրիայի, Բեյրութի, Մոսուլի, Բաղդա- տի և Բասսորայի	40,000	
Իզմիրի սանջակ և շրջակայքը	65,000	
	455,000	455,000

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԹԻԻՐԲԻԱՅՈՒՄ

Կոստանդնուպոլիս և շրջակայք	135,000	
Ադրիանապոլսի վիլայեթ	50,000	
Մնացած հւրոպական թիւրքիայում	10,000	
	195,000	195,000
		2,660,000

*) Այն ժամանակ Նապին-Կարահիսարի սանջակը Տրապիզոնի վիլայեթի մի մասն էր կազմում.

Ն Ե ր մ ո լ ծ ո լ մ Ն

Ս Ա Ն Ջ Ա Կ Ն Ե Ր	Գործարանային ապրանքներ	Գաղութ. ապրանքներ	Մետաղեայ ապրանքներ	Գումար
Սըվազ թուրք. ֆունտ	300,000	400,000	50,000	750,000
Թոկատ »	250,000	300,000	50,000	600,000
Ամասիա »	250,000	300,000	30,000	580,000
Շապ կարահիսար »	50,000	65,000	8,000	123,000
Թուրք. ֆունտ	850,000	1,065,000	138,000	2,053,000

Հացահատիկներ եւ այլ իրեր

Սըվազ	Թուրք. ֆունտ	600,000
Թոկատ	»	500,000
Ամասիա	»	500,000
Շապին կարահիսար	»	35,000
Գումար		1,635,000

Վաճառականներ (ներմուծող)

Ս Ա Ն Ջ Ա Կ Ն Ե Ր	Գումար	Հայեր	Թուրք.	Ըլլ ժողովուրդներ
Ս Ը Վ Ա Ջ				
Գործարանային ապրանքներ	20	18	—	2
Գաղութային ապրանքներ, մորթիներ	25	23	2	—
Մետաղեայ ապրանքներ	12	12	—	—
Թ Ո Կ Ա Տ				
Գործարանային ապրանքներ	20	15	—	5
Գաղութային ապրանքներ, մորթիներ	10	7	3	—
Մետաղեայ ապրանքներ	5	3	—	2
Ա Մ Ա Ս Ի Ա				
Գործարանային ապրանքներ	25	22	—	3
Գաղութային ապրանքներ, մորթիներ	15	13	2	—
Մետաղեայ ապրանքներ	10	10	—	—
ՇԱՊԻՆ ԿԱՐԱՀԻՍԱՐ				
Գործարանային ապրանքներ	15	10	5	—
Գաղութային ապրանքներ, մորթիներ	5	4	1	—
Մետաղեայ ապրանքներ	4	4	—	—
	166	141	13	12

յոյներ

Փերեզակներ (մանրավաճառներ) եւ արհեստաւորներ

Ս Ա Ն Ջ Ա Կ Ն Ե Ր	Գումար	Հայեր	Թիւրքեր	Այլ ժողովուրդներ
Ս Ը Վ Ա Ջ				
Փերեզակներ	750	600	150	—
Արհեստաւորներ	1750	1500	250	—
Սննդի նիւթեր ու բանջարեղէն վաճառողներ	1500	1000	500	—
Թ Ո Կ Ա Տ				
Փերեզակներ	500	350	100	50
Արհեստաւորներ	800	500	200	100
Սննդի նիւթեր ու բանջարեղէն վաճառողներ	700	300	400	—
Ա Մ Ա Ս Ի Ա				
Փերեզակներ	600	450	100	50
Արհեստաւորներ	1000	700	150	150
Սննդի նիւթեր ու բանջարեղէն վաճառողներ	1000	600	300	100
ՇԱՊԻՆ ԿԱՐԱՀԻՍԱՐ				
Փերեզակներ	300	250	50	—
Արհեստաւորներ	400	350	50	—
Սննդի նիւթեր ու բանջարեղէն վաճառողներ	500	200	300	—
	9800	6800	2550	450

Արտահանութեամբ զբաղող վաճառականներ

(հացահատիկներ և այլ բերք)

Ս Ա Ն Ջ Ա Կ Ն Ե Ր	Գումար	Հայեր	Թիւրքեր
Սըվազ	50	45	5
Թոկատ	40	30	10
Ամասիա	50	45	5
Շապին Կարահիսար	10	7	3
	150	127	23

Կապիտալիստներ եւ բանկիրներ

Ս Ա Ն Զ Ա Կ Ն Ե Ր	Գումար	Հայեր	Թիւրքեր
Սըվազ	10	10	—
Թոկատ	10	8	2
Ամասիա	15	12	3
Շապին-Կարահիսար	2	2	—
	37	32	5

Արդիւնաբերութիւն

	Գումար	Հայեր	Թիւրքեր	Օսմաններ
Գորգի գործարաններ (Սըվազ)	3	—	—	3
Տեղական ոստայանկուլթեան (մանուածքի) գործարաններ (Ղուրուէն)	20	19	1	—
Ալիւրի գործարաններ (Սըվազ)	8	4	4	—
Նասմաի գործարաններ (տեղական ոստայնագործութիւն) (Թոկատ)	22	22	—	—
Ալիւրի գործարաններ (Թոկատ)	5	3	2	—
Թեւի գործարաններ (Զիլէ)	5	5	—	—
Ալիւրի գործարաններ (Զիլէ)	4	2	2	—
Տնային ոստայանկուլթեան գործարաններ (Ամասիա)	6	6	—	—
Մետաքսամանարաններ (Ամասիա)	3	3	—	—
Ալիւրի գործար. ջրի ուժով (Ամասիա)	35	30	5	—
Մանածոյ իրերի գործարաններ, (Մարզըւան, Հաջիքեօյ)	10	10	—	—
Ներկարաններ (Մարզըւան)	3	3	—	—
Գուլպայի գործարաններ (Հաջիքեօյ)	4	4	—	—
Ալիւրի գործար. (Մարզըւան, Հաջիքեօյ)	10	9	1	—
Չուանի գործարաններ (Հաջիքեօյ)	10	5	5	—
Գործարաններ բամբակի-մանածոյ աշխատանքների համար (Շապին Կարահիսար)	5	5	—	—
	153	130	20	3